

TM	G. XXXVI	Br. 1	Str. 401-403	Niš	januar - mart	2012.
----	----------	-------	--------------	-----	---------------	-------

Prikaz dela
 Primljeno: 15. 12. 2011.

Fikret Karčić

DOPRINOS MEĐURELIGIJSKOM RAZUMIJEVANJU*

Uvriježeno je mišljenje da ljudi koji žive u multireligijskim društvima znaju dovoljno o religijama svojih sugradjana. Praksa, međutim, pokazuje da to nije slučaj. Uzmimo, na primjer, BiH i njen glavni grad Sarajevo, koji se nerijetko opisuje kao „evropski Jerusalem“ i gdje na uskom prostoru i danas stoje kršćanske crkve, muslimanske džamije i jevrejska sinagoga. Međutim, da li stanovnici Sarajeva znaju dovoljno o religijama svojih susjeda ili kako se u BiH kaže komšija? Egzaktni pokazatelji to ne potvrđuju. U stvari, kada se pripadnicima jedne religije postavi pitanje o nekim aspektima učenja ili prakse te iste religije ne dobivamo tačan odgovor. Očigledno, duga tradicija ignorisanja i marginalizacije religije u našoj nauci i obrazovnom sistemu uzela je svoj danak.

U tom smislu potrebno je na jedan utemeljen način pružiti informacije o učenju, praksi, institucijama, načinu života, običajima i dilemama s kojima se suočavaju pripadnici različitih religija. Serija knjiga pod naslovom „Moj susjed ...“, očigledno je prijeko potrebna. Jedna knjiga pod takvim naslovom je i ona koju danas predstavljamo javnosti- *Moj susjed musliman*- koju je napisao prof. dr Ivan Cvitković, profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Autor je po vokaciji sociolog religije sa dugogodišnjim iskustvom istraživanja religijskih fenomena i predavanja nastavnih predmeta iz ove naučne oblasti.

Knjiga *Moj susjed musliman* obuhvata Uvod, i još sedamnaest poglavlja, popis literature, kazalo imena i kazalo pojmova. Nakon uvodnih razmatranja u kojima se objašnjava razlog pisanja ove knjige, autor prelazi na teme kao što su: šta bi Europljanin trebao znati o islamu, stanje među muslimanima, politička kretanja među muslimanima, sličnosti i razlike u vjerovanjima kršćana i muslimana, moralne vrijednote, pouke i poruke islama i kršćanstva, odnos kršćana na Zapadu prema islamu i muslimanima, odnos muslimana prema Zapadu, kršćanstvu i kršćanima, islam i kršćanstvo u kontekstu demokracije i vjerskih sloboda, muslimani u Europi i Europskoj Uniji, „Evropski islam“ ili „islam u Europi“, konflikti i/ili nesporazumi, kontroverze oko pojma „džihad“, marama, društveni status muslimanke, kontroverze oko vehabizma, terorizam i religija te, na kraju, pitanje „što raditi?“

Ovaj pregled sadržaja knjige govori nam o širokom području ideala i stvarnosti islama koje autor želi da predstavi susjedima muslimana. To su infor-

f_karcic@yahoo.com

* Ivan Cvitković, *Moj susjed musliman*. Zagreb: Školska knjiga, 2011, str. 299.

macije koje se tiču vjerovanja i prakse muslimana, njihove političke realnosti, poredjenja učenja i morala islama i kršćanstva, inter-kulturni odnosno inter-civilizacijski odnosi, pitanje identiteta muslimana u Evropi i više kontradiktornih pitanja kao što su džihad, odjevna praksa muslimanke, njen društveni status, vehabizam i terorizam.

Ova pitanja autor obrađuje oslanjajući se na relevantnu literaturu i izvore. Islamska pitanja autor razmatra oslanjajući se na izvore koji su, uglavnom u optičaju u BiH, pokazujući pluralizam mišljenja unutar muslimanskog korpusa. Na taj način autor izbjegava da čitaocu pruži predstavu o islamu kao jednom ahistorijskom monolitu. Islamsko učenje, misao i praksa imaju elemente stalnosti i promjenljivosti i dopuštaju unutrašnji pluralizam sve dotle dok se ne dovode u pitanje nepromjenljivi elementi. Takođe, autor koristi savremenu sociološku i drugu literaturu kada obrađuje pitanja islama kao sociološkog fenomena.

Knjiga daje i korisna poredjenja, prvenstveno vjerovanja i moralnog učenja muslimana i kršćana. Moguće je bilo u ovo poredjenje uključiti i judaizam, kao treću Abrahamovsku religiju, ali su vjerovatno praktični razlozi rukovodili autora pri izboru religijskih tradicija za poredjenje.

Zanimljivo je i autorovo tretiranje muslimana, odnosno islama u Evropi. Ova pitanja postala su aktuelna posljednjih decenija uporedo sa sve vidljivijim „novim prisustvom“ islama na starom kontinentu. Autor ovom pitanja poklanja dužnu pažnju počevši od pitanja naziva- „islam u Evropi“ ili „evropski islam“ pa do pitanja institucionalizacije islama u Evropskoj Uniji. Govoreći o terminu „evropski islam“ autor s pravom kaže da pokušaj terminološkog odredjenja islama na odredjenom zemljopisnom lokalitetu ni u kom slučaju nije usmjeren na podjelu „muslimana“ (str.172). Time se jednostavno ukazuje na jednu sociološku činjenicu a to je da se univerzalne religije, kao što je islam, „nastanjuju“ u različitim kulturama i različitim načinima života.

Nijedna savremena knjiga o islamu ne zaobilazi i odredjena „kontroverzna“ pitanja kao što su džihad, terorizam, vehabizam, marama i društveni položaj muslimanke, pa tako ni ova.

Baveći se pitanjem džihada, autor ukazuje na višeznačnost ovog termina, njegovo klasifikovanje u „mali džihad“ (oružana borba protiv neprijatelja) i „veliki džihad“ (borba protiv vlastitih nedostataka) te njegovu zloupotrebu kako u muslimanskom tako i u nemuslimanskom kontekstu. Autor kaže: „Riječ je o pojmu u čijem se definiranju bitno razlikuju i sami autori iz muslimanskog svijeta, a o Europljanima da i ne govorimo. Stječe se dojam da odredjivanje pojma „džihad“ ovisi o njegovoj svakodnevnoj, najčešće političkoj (zlo)upotrebi“ (str.196) U obilju tekstova na koje se autor poziva kada je pitanju različito tumačenje pojma džihad spominje se i Povelja muslimana u Evropi, dokumenat koji je 2008 potpisalo više od 400 muslimanskih udruženja na starom kontinentu i koje daje izbalansirano definisanje ovog pojma: „Pojam džihada koji se spominje u islamskim svetim tekstovima, upotrebljava se u značenju ulaganja truda na putu dobra, počevši od reforme individue ka širenju istine i pravde među ljudima. Upotreba pojma džihad u značenju borbe koristi se onda kada se suverena država legitimnim sredstvima brani od agresije. Ono što islam dopušta u ovoj oblasti ne razlikuje se od onoga što u toj oblasti dopuštaju međunarodno pravo i povelje. Na temelju ovog principa, islamsko učenje odbacuje primjenu grube sile i terorizma a podržava pravo svih ljudi da brane svoja prava legitimnim sredstvima“ (str.209).

Pitanje marame, kao vjerske odjevne prakse muslimanke, autor naslovljava riječima „Marama, zašto ne“. U tom poglavlju daje sistematski prikaz pokrivanja glave od semitskih naroda preko pripadnika drugih religija do tumačenje šta takva praksa znači (tradicija, potreba identiteta, vjersko uvjerenje, itd). Interesantno je u ovom kontekstu autorovo ne samo retoričko pitanje: „Nosi li se islam u sebi ili na sebi? Ili i jedno i drugo?“ (str.229)

Na sličan način, pozivajući se na literaturu i dokumente Islamske zajednice u BiH autor objašnjava šta je vehabizam, kako se ova vjersko-ideološka orijentacija razvijala i kako je došla do BiH, te kakav je njen stvarni značaj. Kada piše o terorizmu, autor postavlja i dokazuje tezu da je u njemu oteta religija. U završnom poglavlju pod naslovom „Što raditi?“ autor razradjuje tezu Djure Šušnjića da su „dijalog i tolerancija jedini lijek za sve boljke društvenog života“ te da se na taj način uz odgovarajuće obrazovanje o religiji mogu prevladati predrasude koje imaju kršćani o muslimanima i muslimani o kršćanima.

Može se reći da ova knjiga služi takvoj svrsi. U to ime čestitke autoru, izdavaču i preporuka čitaocima.